Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birlik

Dr. Özgür TONUS

Euro;

- Avrupa'da, başlangıçta 11 ülkenin ulusal egemenliklerinin önemli bir parçası olan para basma haklarından vazgeçerek ortak para birimleri Euro'ya geçmeleri 20 nci yüzyılın en önemli gelişmelerinden biri olmuştur.
- Euro, Avrupa için yeni bir para birimi olmanın ötesinde Avrupa Birleşik Devletleri'ne doğru atılmış önemli bir adım olma anlamını da taşımaktadır.

Parasal Birlik;

- Parasal birlik; bir grup ülkenin ulusal paralarının değerini sabit kurlar üzerinden birbirlerine bağladıkları ve birlik dışındaki ülkelere karşı paralarını serbestçe dalgalandırdıkları bir sistemdir.
- Üye ülkeler arasında sabit döviz kurlarının ve konvertibilitenin tam anlamıyla sağlanması, sermaye hareketlerine konulan tüm kısıtlamaların ortadan kaldırılması ve ulusal paraların birbirlerine çevriminde her türlü işlem maliyetlerinin ortadan kaldırılması gereklidir. Böylece bir parasal birlik süreci döviz kuru birliğinden başlayıp tek paraya kadar uzanan tüm aşamaları kapsar.

Parasal Birliğin Aşamaları

Parasal birliğin nihaî aşamasına ulaşabilmek için, beş temel aşamadan geçilmesi gereklidir.

- döviz kurlarında birlik sağlanması,
- ortak fon mekanizmasının işletilmesi,
- ekonomi politikalarının eşgüdümün sağlanması,
- ortak para politikasını yürütecek tek merkez bankasının faaliyetlerine başlaması,
- Son aşamada ise, birliğe üye ülkelerin ulusal paralarının yerine tek paranın dolaşıma sürülmesi gerçekleştirilir.

OPTİMUM PARA SAHASI TEORİSİ VE PARASAL BİRLİK

- OPS Teorisi, esnek döviz kuru veya sabit döviz kuru tartışmalarından kaynaklanmakla beraber, temelde ortak para biriminin uygulanacağı bölgenin özelliklerinin ne olması gerektiği üzerinde durmuştur.
- Teoriye göre belirli bir bölgedeki ülkeler arasında parasal birliğin sağlanabilmesi için bazı koşullar gereklidir.

OPS Koşulları;

- Üye ülke ekonomik yapılarının benzer olması,
- Üye ülkelerin asimetrik dış şoklarla karşılaşmaması,
- Ekonomik şoklar karşısında üretim faktörleri hareketliliği, reel ücretlerin ve fiyatların esnekliği ve mali federalizm aracılığıyla ülke ekonomilerinin birbirlerine uyum gösterebilmesi,
- Üye ülkelerin birbirleriyle önemli ticaret partner olmaları,
- Ülkelerin ulusal gelirleri içerisinde dış ticaretin önemli bir yer tutması,
- Para ve maliye politikalarının üye ülkelerce eşgüdümünün sağlanmasına yönelik adımların atılması OPS yaratabilmenin temel koşullarıdır.

PARASAL BİRLİĞİN ÜYE ÜLKE EKONOMİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

- Parasal birliğin, birliğe katılan ülkelere maliyetinin analizi, ülkenin ulusal parasını terk etmesi sonucunda ulusal para politikası ve araçlarından vazgeçmesinin ülke ekonomisi üzerine yaratacağı etki ile açıklanabilir. Diğer bir deyişle parasal birliğin etkisi, ülkenin artık devalüasyon veya revalüasyon yolu ile ulusal parasının değerini ve dolaşımdaki para miktarını belirleme olanağının ortadan kalkmasıyla oluşacak etki ile açıklanabilir.

a. İşlem Maliyetlerinin Ortadan Kalkması

- Parasal birlik içerisinde ulusal paraların birbirine dönüştürülmesi için ödenen vergi, komisyon gibi maliyet artırıcı ek giderlerin ortadan kalkması, birliğin ekonomi üzerinde hemen hissedilebilecek etkisidir. Özellikle ülkeler arasında bankalar aracılığıyla gerçekleşen fon transferlerinde alınan komisyonların ortadan kalkmasıyla önemli bir katkı sağlayacaktır.

b. Döviz Kuru Belirsizliğinin Ortadan Kalkması

- Gelecekteki döviz kuru değişmelerinin belirsizliği, firma gelirleri için bir risk yaratır. Her ekonomik birimin risk almaktan kaçındığı bir ortamda ekonomik hayatın canlanabilmesi çok güçtür. Dolayısıyla bu belirsizliğin ortadan kalkması, ülkenin refah seviyesi üzerinde de olumlu etki yaratır.

c. Döviz Kuru İstikrarının Fiyat Mekanizmasının Etkinliğini Sağlaması

- Döviz kuru belirsizliğinin bulunduğu bir ortam, malların ve hizmetlerin gelecekteki fiyatları konusunda da belirsizliğe neden olur. Ekonomik birimler üretim, yatırım ve tüketim kararlarını fiyat sisteminin sağladığı verilere dayanarak alırlar. Belirsizlik durumunda fiyat sisteminin güvenirliği kalmayacaktır. Ekonomide riskin artması beraberinde risk priminin artmasıyla reel faiz oranlarının yükselmesini de beraberinde getirecektir.

d. Döviz Kuru İstikrarı ve Ekonomik Büyüme

- Neo-klasik büyüme modeline göre parasal birlik ile düşen faiz oranları geçici olarak üretim düzeyinde artışa neden olur. Büyüme hızının değişmesi ancak üretim fonksiyonunun değişmesi ile, diğer bir deyişle sermayenin verimliliğinin artması ile mümkündür.

e. Olumsuz Etkiler

- Üye ülkeler uygulanacak ortak para politikası nedeniyle bağımsız para politikası izleme olanağını kaybedecektir.
- Ülke herhangi bir dış şok ile karşılaştığında veya bölgeler arasında bir dengesizlik durumunda uygulanacak para politikasında bağımsızlığın kaybedilmesi önem taşımaktadır.
- Parasal birliğe üye ülkelerin işsizlik, enflâsyon oranı seçimlerinin, büyüme hızlarının ve bütçe açıklarını finanse etme yöntemlerinin farklılık göstermesi tek merkezden yürütülecek para politikası uygulamalarından da farklı seviyede etkilenmelerine neden olacaktır.
- Üye ülkelerin OPS koşulları karşısında sergiledikleri farklılıklar, parasal birliğin olumsuz etkilerinin de artmasına neden olacaktır.

Parasal Birliğin Tarihçesi:

- Bretton Woods Sistemi Öncesi:
- Altına dayalı sabit döviz kuru sistemi hakimiyetini sürmüştür. Birinci Dünya Savaşından önceki 50 yıl, altın standardının en iyi işlediği dönem olmuştur. Bu dönem içerisinde en güçlü ülke olan İngiltere sistemin garantörlüğünü üstlenmiştir. Avrupa ülkelerinin bir çoğu da kalkınmalarını bu dönem içerisinde uyguladıkları sabit kur sistemi içerisinde sağlamışlardır.

1929 Krizi ve Yeni Güç: ABD

- Dünya Krizi, 1929 yılı ortalarında ABD'de ortaya çıkmış, bu ülkede deflasyon hızla yaygınlaşmış, sanayi üretiminde büyük düşmeler görülmüş ve işsizlik hızla artmıştır. Hükümet, gümrük vergilerini yükselterek ithalatı kısmış, böylece yurtiçi üretimi artırarak işsizliğe engel olmak istemiştir. ABD'nin aldığı bu önlemlere karşılık diğer ülkeler, altın standardından ayrılmışlardır. Altın standardının yıkılması, ulusal paraların birbirlerine dönüştürülme imkanını ortadan kaldırmış, bu durum uluslararası ödemelerde çok taraflı denkleştirmelerde büyük sorunlar yaratmıştır.

Bretton Woods Sistemi

- Altın döviz standardının geçerli olduğu Bretton Woods Sistemi'nde banker ülke ABD olmuştur. Beretton Woods Sistemi'nin amacı, kısa dönemli dalgalanmalar karşısında döviz kurlarına istikrar sağlayacak bir düzen yaratmak, meydana gelebilecek döviz kuru değişmelerinde rekabetçi devalüasyonların doğmasına engel olmaktır. Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası bu sistemin iki temel kurumu olmuştur.

Savaş Sonrası Yeniden Kurulan Avrupa:

- Roma Antlaşması ile birlikte Topluluk üyeleri döviz kurlarındaki istikrar arayışına devam etmişlerdir. İlk önemli uygulama Avrupa Para Yılanı'dır. Ardından 1970'li yıllarda Topluluk hem genişleme hem de parasal işbirliğinin artırılması yönünde önemli adımlar atmış ve Avrupa Para Sistemi uygulamaya konulmuştur. Döviz piyasalarındaki dalgalanmalara müdahele etmek için Avrupa Parasal İşbirliği Fonu faaliyete geçmiştir.

Avrupa Para Birimi : ECU

- APS'nin işleyişinde temel hesap birimi olmuştur. Ecu'nün değeri, AT üyesi ülkelerin nispi büyüklüklerine göre ağırlıklarının sabit olarak belirlendiği para sepetine bağlıdır.
- ECU döviz kuru mekanizmasının işleyişinde referans birim olarak kullanılmıştır.

Avrupa Birliği'nde Parasal Birlik

- Avrupa bütünleşmesi içinde parasal birliğin sağlanmasına yönelik çalışmaların 1960'lı yıllardan itibaren başladığı göze çarpmaktadır. Roma Antlaşması'nın önsözünde, Avrupalılar arasında daha yakın bir işbirliğinden söz edilmekte ve Avrupa'da bir ekonomik birleşme öngörülmektedir. Ekonomik birleşme, ancak parasal bütünleşme ile mümkündür. Tarihte görüldüğü gibi her devlet, ulusal parasına sahip olduğu zaman politik bağımsızlığını kazanabilmektedir.

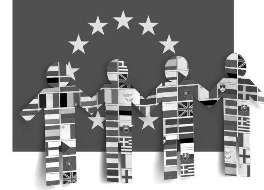
Avrupa'da EPB'nin tarihçesi;

- 1968: Werner Raporu,
- 1979: APS,
- 1989: Delors Raporu,
- 1993: Maastricht Antlaşması (ECU),
- 1995: Madrid Zirvesi (EURO)...

Maastricht Antlaşması'nda Parasal Birlik

- APB'ni gerçekleştirmek amacıyla 9-10 Aralık 1991 tarihlerinde Hollanda'nın Maastricht şehrinde imzalanan Antlaşma ile Avrupa Toplulukları'na ve üye ülkelerin oluşturdukları Ekonomik ve Parasal Birliğe **Avrupa Birliği** adı verilmiştir.

Maastricht Antlaşması:

- 9-10 Aralık 1991 tarihinde imzalanarak 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'nda Parasal Birliğin (APB) aşamaları, bu süreçte izlenecek ekonomik ve parasal politikalar ile bunların gerektirdiği kurumsal değişiklikler ayrıntılı olarak düzenlendi. Bu düzenleme çerçevesinde APB'nin son aşamasına geçiş öncesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından **yakınlaşma kriterleri** tespit edildi ve bunlara uyulmaması durumunda yaptırımlar belirlendi.

Maastricht Kriterleri;

- Toplulukta en düşük enflasyona sahip (en iyi performans gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalaması ile, ilgili üye ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.
- Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir.
- Üye ülke bütçe açığının GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir.
- Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmayacaktır.
- Son 2 yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır.

İSTİKRAR VE BÜYÜME PAKTI

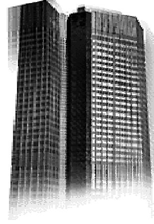
- Euro bölgesine katılım için Avrupa Birliği Antlaşması'nda yer alan ekonomik şartlar, fiyat istikrarını korumakla görevli Avrupa Merkez Bankası'nın kurulması ve katılan üye devletler için maliye ve bütçe disiplini sağlayan **İstikrar ve Büyüme** Paktı oluşturulmuştur.
- İstikrar ve büyüme anlaşmasının mantığı: aşırı borçlanma para birimini zayıflatır. Bir ülke Euro'yu kullanmaya başladığında borç ve harcamaları ve faiz oranları diğer ülkeleri de ilgilendirmeye başlar.

Madrid Zirvesi

- 16-17 Aralık 1995 tarihlerinde toplanan Madrid Zirvesi'nde tek para uygulamasına geçişin takvimi belirlenmiş, tek paranın isminin "Euro" olması kararını almışlardır

Avrupa Merkez Bankası

- Nihai hedefi Euro alanında fiyat istikrarını sağlamak olan AMB Yönetim Konseyi, ilk toplantısını 2 Haziran 1998 tarihinde yapmıştır. AMB resmi olarak Euro bölgesi para politikasını 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren yürütmeye başlamıştır.

EUR12 Ulusal paralarının dönüşümü;

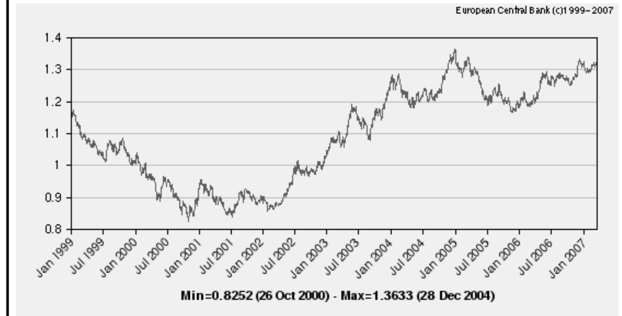
€

EUR1	=	BEF	40.3399
	=	DEM	1.95583
	=	ESP	166.386
	=	FRF	6.55957
	=	IEP	0.787564
	=	ITL	1936.27
	=	LUF	40.3399
	=	NLG	2.20371
	=	ATS	13.7603
	=	PTE	200.482
	=	FIM	5.94573
	=	GRD	340.750

Euro alanına 13. üye olarak Slovenya katılmıştır.
1 Eur= 239.640 Slovenya Toları

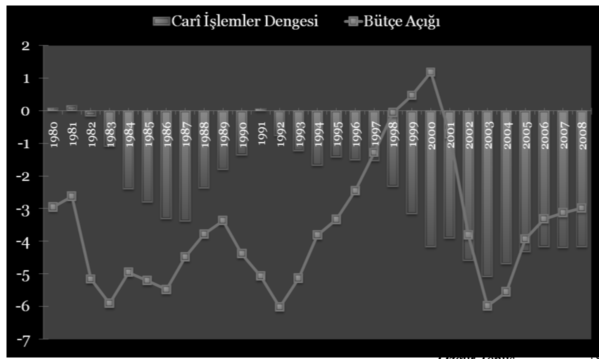
Güçlü Euro;

- Euro'nun güçlü ve istikrarlı bir para olabilmesi en genel ifadeyle, Euro alanı ekonomisinin istikrarlı bir büyüme hızı yakalayabilmesine, sermaye piyasalarının genişlik ve derinlik kazanabilmesine ve dünya ticaretindeki payını artırabilmesine bağlıdır. Bu niteliği ile Euro alanı hem dünya ekonomisindeki gelişmelerden yakından etkilenmekte, hem de diğer önemli ekonomik güç merkezleri olan ABD, Japonya ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ile dünya ekonomisinin seyrini etkilemektedir.

10 temmuz 1.3666 yeni seviye.

ABD Ekonomisinde İkiz Açık…

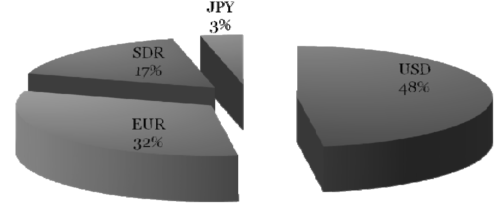
Euro Alanı Genişler mi?

- Danimarka'da 28 Eylül 2000 tarihinde yapılan referandumda da Euro'ya geçiş reddedilmiş, 14 Eylül 2003 tarihinde İsveç'te EPB'ye katılım için referandum yapılmış ve İsveç halkı Euro'ya hayır demiştir.
- 01 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB'ye katılan 10 yeni ülke arasında, şu anda Maastricht kriterlerini karşılayabilir durumda olan Macaristan, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi gibi ülkelerin bile Euro alanına katılması, üç yıllık zorunlu hazırlık dönemi de dikkate alındığında, 2008 yılından önce mümkün görünmemektedir.

Euro'nun Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri

EURO'NUN DIŞ BORÇ YÖNETİMİNE ETKİLERİ

TÜRKİYE'NİN BAŞLICA DÖVİZ GELİR KAYNAKLARI

- Toplam ticaretimizin yarısından fazlası AB ülkeleriyle yapılmaktadır,
- Türkiye'ye gelen turistlerin 3/4'ünün AB ülkelerinden geleceği tahmin edilmektedir.
- Avrupa ülkelerinde çalışan Türk işçilerinden elde edilen döviz gelirleri ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunan kalemlerdendir.

Diğer etkiler;

- Euro'nun dolar karşısında değer kazanmasıyla fiyatlamada Euro'ya geçilmiştir,
- Sahteciliğin azaldığı söylenebilir,
- Euro'ya geçiş ile birlikte atıl durumdaki döviz cinsinden tasarrufların ekonomiye döndüğü söylenebilir,
- Maastricht Kriterleri gibi yeni hedefler karşımıza çıkmıştır,
- Gelişmiş ekonomilerin ulusal sembollerinden birisi olan paralarından vazgeçebildiklerini görmüş olduk.